

6. Очерки истории исторической науки в СССР. В 5 т. Т. 3 / под ред.: М. В. Нечкиной (гл. ред.) и др. Москва: Изд-во АН СССР, 1963. 830 с. С. 540–541.

7. Смирнов Н. А. Очерки истории изучения ислама в СССР. Москва: Изд-во АН СССР, 1954. С. 95–97.

8. Averbuch A. Orientalism and homoerotic desire in the poetry of a ukrainian modernist: AhatanheL Kryms'kyi in Lebanon. In: The Slavic and East European Journal. Vol. 62, No. 2 (SUMMER 2018), Pp. 318–338. URL: <https://www.jstor.org/stable/45408479/>.

9. Gurnitskiĭ, K. I. (Kazimir Ivanovich). Agafangel Efimovich Krymskiĭ. Moskva : Nauka, Glavnaia redaktsiia vostochnoi lit-ry, 1980. 190 p. URL: https://orbis.library.yale.edu/vwebv/search?searchCode=GKEY%5E*&recCount=50&searchType=1&searchArg=ocm17803801

10. Gurnitskiĭ, K. I. (Kazimir Ivanovich). Agafangel Efimovich Krymskiĭ. URL: <http://www.worldcat.org/title/560586535>.

11. Knysh A. Between Europe and Asia: Arabic and Islamic Studies in Imperial Russia. In: Ways of Knowing Muslim Cultures and Societies. Studies in Honour of Gudrun Krämer. Ed. By BettinaGräf and etc. Leiden-Boston: Brill, 2018. Pp. 3–26.

УДК 94 (477:092+597) «1930/1987»

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-91>

Каковкіна О. М.

ORCID: 0000-0002-6254-1545

*кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ДЖЕРЕЛА ДО БІОГРАФІЇ МАЙЇ КАШЕЛЬ З НЕВЕЛИКОЇ АРХІВНОЇ ТЕКИ

Ключові слова: Майя Кашель, Дніпропетровськ, В'єтнам, історія, листування.

Одна з яскравих «в'єтнамських сторінок» в історії Дніпропетровська/Дніпра пов'язана з Майєю Дмитрівною Кашель (1930–1987), членкинею Спілки письменників УРСР, лауреатом літературної премії ім. М. Рильського. Вона стала відомою в Україні та В'єтнамі у першу чергу як перекладачка творів в'єтнамських поетів і письменників на українську мову, популяризатор культури в'єтнамського народу, яка,

попри недугу, пройшла непростим шляхом самостійного опанування освіти, в'єтнамської мови і перекладацького фаху.

Зважаючи на сферу діяльності, перші нариси й довідникові публікації про життя М. Кашель та її творчих доробків належали колегам – літераторам, її ім'я вписано в історію українсько-в'єтнамських відносин [4; 5]. Чергове звернення до постаті дніпропетровської письменниці збагачує уявлення не тільки про непересічну особистість в історії українсько-в'єтнамських зв'язків «доби соціалізму», а й місце у них закритого на майже тридцять років для іноземців Дніпропетровська. Мета цієї розвідки – презентувати джерела про письменницю й перекладачку з Державного архіву Дніпропетровської області.

В архіві міститься особовий фонд Майї Кашель, представлений невеликою за обсягом текою з 42-х одиниць зберігання (139 с.). Їх зміст дещо скромніший, ніж анонсований опис у путівнику [2, с. 530]. Основну частину складають чернетки листів Майї Дмитрівни до Союзу письменників України, редакцій і видавництв журналів і газет, зворотна кореспонденція, окремі рукописи її перекладів. Серед персональних адресатів Кашель – перший голова правління Українського відділення товариства радянсько-в'єтнамської дружби, міністр фінансів України Анатолій Барановський, один з провідних російських перекладачів-в'єтнамистів Микола Нікулін. З ними і не тільки у Кашель склалися добрі взаємини, а географія її адресатів охоплює Україну та СРСР. З іноземними адресатами, яких у Кашель було немало, листування відсутнє.

Дослідження архівних та опублікованих матеріалів дозволило виділити декілька тез (які не вичерпують інформаційних можливостей документів особового фонду).

1. У своїх листах Майя Кашель у випадках, коли листи направлялися уперше, як, правило, давала стислу автобіографічну довідку, яка мала зорієнтувати адресата на відповідне спілкування, зняти можливі непорозуміння. Таку стандартну інформацію, більш чи менш стислу, Майя Дмитрівна вмещувала на початку або наприкінці листа: «Мені 38 років (Кашель народилася у 1930 р. у Києві, батьки невдовзі переїхали до Дніпропетровська – О. К.). Під час війни захворіла на міопатію і вже 20 років не можу ходити. Поки ходила, змогла закінчити тільки сім класів. Потім – 4-річні Державні курси «Ин-яз» (Москва) – англійський відділ. Періодично працювала як репетитор і перекладач. 1966 року склала іспити за середню школу (лише з однією четвіркою). До університету не прийняли через те, що не ходжу, а возити мене нікому» [1, арк. 7]. Останній факт вона вказувала обов'язково, пояснюючи відсутність відповідної освіти і диплому. А численні життєві труднощі людини з особливими потребами М. Кашель розповідала, як правило, у бесідах із

кореспондентами чи гостями, повідомляючи багато фактів про спілкування з друзями В'єтнаму і з В'єтнаму [3].

2. Особливість діяльності Кашель як перекладачки полягала не тільки в тяжкій недозі, яка часто унеможлилювала виїзди навіть по місту, не говорячи про більш далекі подорожі, але й у становищі Дніпропетровська. Умовно-закритий статус міста у 1959–1987 рр. майже виключав появу тут іноземців, що, безперечно не сприяло формуванню відповідного культурного середовища для розвитку іншомовних практик та спілкуванню з носіями мови. В'єтнамські студенти навчалися в інститутах і технікумах за межами обласного центру, представники азійської країни перебували на виробничому навчанні на підприємствах у Кривому Розі, Нікополі, Дніпродзержинську (Кам'янському), але для Майї Кашель листування залишалося єдиним способом спілкування з ними. В'єтнамці бували в Дніпропетровську до 1959 р., та її особисте зацікавлення країною виникає у 1964 р. через початок війни США проти Північного В'єтнаму, коли на шпальтах радянських газет почала друкуватися хроніка її драматичних подій. У 1987 р., коли місто стало доступним для іноземців, Майя Дмитрівна пішла з життя.

3. Спілкування з адресатами не було простим, і це стосувалося у більшості випадків перекладацьких та видавничих питань. Бажання познайомити співвітчизників з історією та культурою В'єтнаму спонукало Кашель розпочати переклади в'єтнамських авторів з англомовних видань на українську та російську мови. Ще раніше вона започаткувала переклади зразків лаоської літератури. У листі від 18 липня 1967 р. вона написала, що вивчає в'єтнамську мову і прагне перекладати твори безпосередньо з в'єтнамської [1, арк. 9].

Усвідомлюючи відсутність відповідних професійних навичок, Майя готова була вчитися, приймати зауваження, на які, очевидно, не завжди вистачало часу або терпіння у фахівців [1, арк. 15]. Іноді до цих труднощів додавалася політика. Так, у 1979 р. іноземною комісією Спілки письменників СРСР консультантом Кашель було призначено Інессу Зимоніну. Зимоніна, відома на той час перекладачка з в'єтнамської, яка працювала у Москві, доволі різко відповіла у листі, дорікаючи Майї у «некомпетентності» стосовно політичної ситуації та не виправдано прихильним ставленням до в'єтнамського письменника Дао Бу, якого «неможна перекладати з політичних міркувань». Дніпропетровська літераторка спростовувала ці заяви, посилаючись на схвальні відгуки у В'єтнамі, збиралася скаржитися на Зимоніну, яка швидше не допомагала, а заважала, керувалася «особистими симпатіями та антипатіями» [1, арк. 89].

4. Матеріали справи розкривають ще одну важливу рису Кашель – закоханість в українське слово, причому попри його «не кон'юнктурність» у зрусифікованому мовному просторі Дніпропетровська й у

цілому України. У листі до редактора видавництва «Молодь» за 1971 р. перекладачка доволі жорстко висловлювалася про працівників книжкових торговельних об'єднань, директорів книгарень, які «цілком байдужі до розвитку української літератури», а «питання про тиражі книжок українською мовою важливе і його необхідно розв'язувати» [1, арк. 52]. Своїй литовській подрузі писала стосовно в'єтнамських перекладів творів українською для дитячих книжечок, які діти із задоволенням слухають, а «мамаши сетуют: почему нет на русском языке (у нас хоть и Украина, но город, и даже выросшие в селе родители предпочитают русский язык)» [1, арк. 88].

Листування М. Кашель – предмет для вивчення епістолярних практик, культури спілкування аматора з фахівцем, провінційного перекладача з столичними колегами, унікальне джерело з вивчення зламів радянської доби у долі людини. Листування розкриває не тільки специфіку адресатів, а й особистість самої Кашель, яка готова була пожертвувати заради в'єтнамських друзів не тільки здоров'ям, часом, а й власними гонорарами. У сенсі народної дипломатії вона зробила значний внесок у розвиток відносин між Україною і В'єтнамом. Наразі виглядає доцільним для студій з міської історії, історії українсько-в'єтнамських зв'язків, укласти більш повну бібліографію праць Майї Кашель та присвячених їй публікацій.

Література:

1. Державний архів Дніпропетровської області. Ф. Р-6502. «Письма М. Д. Кашель Союзу писателей УССР, издательствам, редакциям газет и журналов о публикации переводов, издания сборников и книг и др. 12 ноября 1966 г. – 24 июня 1981 г. (1986)». Опис. 139 арк.
2. Державний архів Дніпропетровської області: путівник: у 2 т. Том 1. Дніпро: ЛІРА, 2016. 610 с.
3. Залата Л. Письма большой дружбы. *Днепр вечерний*. 1977. 25 апреля. С. 3.
4. Майя Кашель. *Офіційна сторінка товариства «Україна – В'єтнам»*. URL: <https://ukraine-vietnam.org.ua/uk/news-relations/article/46-majji-kashl>
5. Степовичка Л. Н. Кашель Майя Дмитрівна. *Енциклопедія Сучасної України* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. Т. 12. URL: <https://esu.com.ua/article-11445>